

Utóhatások

Egy mai belsőépítész vállomása Kozma Lajosról

Somlai Tibor:
Akvárium Klub, büfé,
Budapest /
Tibor Somlai: Snack
bar. Akvárium Klub,
public entertainment
venue, Budapest
2014

► Kozma Lajos műveihez több nagyon fontos élményem kapcsolódik. Horányi Évával, az Iparművészeti Múzeum Bútorgyűjteményének főmuzeológusával a 2006-os Kozma-kiállítás előkészítésén dolgoztunk. *(Az új ház. Kozma Lajos modern villái.* Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2006. november 24. – május 13. Rend. Horányi Éva – *a szerk.*) Korábban eszünk ágá-

ban sem volt arra gondolni, hogy a Molnár Farkas által 1932-ben tervezett Budapest II., Hankóczy utca 3/a szám alatti egykori Balla-villa belsejét nem maga Molnár alkotta, hanem egy másik, nála több mint tíz évvel idősebb építész-iparművésszel terveztették meg. Horányi Éva archív fényképek elemzése alapján mégis erre jutott! A dolog fordítva nézve is meglepő. Kozma

Fotó: Szántó Tamás

Lajos, a nemcsak itthon, de főleg a német nyelvterületen addigra már igazán ismert építész-iparművész elvállalta a nála jóval fiatalabb kollégája által tervezett villa belsőépítészeti kialakításának megtervezését. Gyakorló belsőépítészként ezt a Kozmára jellemző alkalmazkodni tudást tartom ars poeticámnak. Kozma az 1920-as évek végétől teljesen elkötelezett híve és terjesztője lett a modernizmusnak, de talán a pályája elejét jellemző Budapesti Műhely-korszak utóhatásaként a nagyon visszafogott, modern belsőekben is meg tudta találni a praktikum és az esztétikum megfelelő arányát. Olyan egyszerűnek tűnő, de gyakran

refinált megoldású bútorokat tudott alkotni, amelyek nagyon jól és könnyen használhatók, mégis szemet gyönyörködtetők.

Ez a fajta gondolkodás hatott rám akkor is, amikor a közelmúltban az Ybl Miklós tervezte Várkert Kioszk (1882, eredetileg szivattyúgépház és kávéház, ma Ybl Budai Kreatív Ház néven rendezvényközpont és kávéház – *a szerk.*) belső tereinek felújításán és átalakításán dolgoztam. Magamnak is elég furcsa bevallani, de még ebben a teljesen kortárs munkámban is Kozma Lajos műveinek az ihletését éreztem. A Várkert Kioszkban a liftnek a korábbi átalakításból ott maradt

←

Kozma Lajos:
Kétlakásos családi ház
látványterve (Budapest
II., Berkenye u. 19.,
Magyar-villa) /
Lajos Kozma:
Visual design of a
two-flat family house
(Magyar Villa,
19 Berkenye Street,
Budapest, II)

1936, papír, akvarell,
30x42 cm
(Iparművészeti
Múzeum, Budapest)

hatszögletű burkolatát kellett valahogy megoldanom. Egy negyedköríves gipszkarton fallal vettem körbe, amitől az egész tér is otthonosabbá vált, mert sokkal kellemesebb egy íves felület mellett elhaladni. A köríves fal ötletét a Kozma által tervezett Budapest II., Berkenye utcai egykori Magyar-villa nyugati homlokzatából kiugró emeleti félköríves rész adta. Kozmát annak idején kritizálták, mert öncélúnak és megtévesztőnek találták ezt a megoldást, amely azt a hatást kelti, mintha félköríves lépcsőházat rejtene magában. Valójában arról volt szó, hogy Kozma nem akarta, hogy a rendkívül nagyvonalúan tervezett emeleti lakás 12 méter hosszú nappalija a nyugati oldalon egyenes fallal érjen véget, mert az szerinte nagyon sablonos lett volna, ezért íves záródást tervezett. Az Ipar-

Somlai Tibor:
Akvárium Klub,
jegypénztár, Budapest /
Tibor Somlai:
Ticket office.
Akvárium Klub, public
entertainment venue,
Budapest
2014

Fotó: Somlai Tibor

Somlai Tibor: Belvárosi Színház, vizesblokk, Budapest /
Tibor Somlai: Sanitary block. Inner City Theatre, Budapest
2004

művészeti Múzeum Adattárában fennmaradt eredeti tervekből tudjuk, hogy erre az íves felületre Kozma egy abba simuló, ívelt üvegező ablakot is tervezett. Ezt le is gyártották, de az építető lánya, akivel még volt alkalmam beszélgetni, az építés során meggondolta magát, és lemondta az íves ablakot.

Fotó: Szántó Tamás

Kozma munkássága iránti rajongásomat az is táplálta, hogy a szüleim jóban voltak az építész több megbízójával is, így az előbb említett Magyar Klárával, és Goj Andorral is, akinek 1942-ben a Budapest XII., Dobsinai utca 23. szám alatti házat tervezte. A 2006-

Fotós: Somlai Tibor

**Somlai Tibor: Budai villa, szobabelső /
Tibor Somlai: Room interior. Villa, Budapest
2012**

általán nem volt ritka. Kozma Budapest II, Herman Ottó út 10. szám alatti, összességében lenyűgözően modern egykori Klinger-villájában a női hálószoba fehér neorokokó-art deco berendezést kapott, mert feltehetőleg a ház asszonya ezt kívánta. A szintén Kozma által a Márkus család számára átalakított Budapest II., Veronika utcai lakás előszobája és hallja még chinoiserie-art deco stílusú, a nappali már minden ízében modernista volt.

Hasonló példákat ismerünk más korabeli építészek és belsőépítészek műveiből. A Bán Sándor által 1937-ben tervezett Villányi úti egykori Juhász-villában a jelenlegi tulajdonos által mintaszerűen felújított, illetve rekonstruált földszinti enteriőr eredetileg egészében véve egységesen modernista volt. Ugyanakkor a férfidolgozószoba Hidegh Dezső tervezte, nagyon elegáns, karakteres berendezése, különösen annak faragott díszítése inkább Kozma egykori mesterének, Lajta Bélának a világát idézi. Kozma különlegesen hosszú utat járt be a szecessziótól a neobarokkon át a modernizmusig. Ezt megrendelőinek egy része is tudta, nyilván ezért is kértek tőle olykor a modernista korszakában is olyan arany-fehér színezésű bútorokat, amelyek az 1910-es, 1920-as évek Kozma-bútorait idézték. Kozma műveit nézve mindig nagyon tetszett, ahogy rendkívül egyedülálló módon keverte egyazon helyiségen belül a furnérozott és a színes lakkcsiszolt bútorokat. Erre jó példa az a Rómer Flóris utcai, eredetileg 19. századi kétlakásos villa, amelynek a 20. századi átépítését Hajós Alfréd, a belsőket pedig Kozma Lajos tervezte. Itt az egyik helyiségben az egyik oldalra piros-fehér lakkcsiszolt felületű bútorokat helyezett, a szoba túloldalán pedig diófurnérozott alacsony és magas könyvszekrények sorakoztak. Bátran alkalmazta és variálta a bútorokon a színeket, gyakran festette a szekrényajtókat és bútorfrontokat piros-sárga-kék színűre. Kozma gyakran alkalmazta a „lebegő polcot” is. A terhelés ellenére is behajlás nélkül, a falak mentén szinte absztrakt síkként lebegni látszó polcok sorát a rakodófelület aljába alig láthatóan besüly-

Fotó: Székely Péter

←
**Somlai Tibor:
Belvárosi Színház,
ruhatár, Budapest /
Tibor Somlai:
Cloakroom. Inner City
Theatre, Budapest
2004**

os Kozma-kiállítás tanulmánykötetében írtam erről a családi házról (*Kozma Lajos modern épületei*. Szerk. Horányi Éva. Terc, 2006, 186–193. o. – a szerk.), amelyet leginkább a mértéktartó modern szóval lehetne leírni. Rendkívül érdekes kívánságára, a fogadószobákba Kozma neobarokk stílusú bútorokat helyezett. Az is az építető kívánsága lehetett, hogy a férfihálószobát viszont egyszerű, modern vonalú bútorokkal rendezték be. Ez az éles kettősség egy lakáson belül egy-

lyesztett és a falba elég gyakran bekötött tartóelemekkel oldotta meg.

Keresztapám egyik legjobb barátja Kozma általános építési vállalkozója volt. Ő mesélte, hogy ha Kozma észrevette, hogy a parkettát nem megfelelően rakták le egy általa tervezett lakásban, akkor fel sem merült, hogy „hagyjuk, majd egy szép szőnyeggel eltakarják”, hanem ellentmondást nem tűrve azonnal felszedette és újrarakatta azt. Újabban nagyon sok, két világháború közötti bútorra igyekeznek rásütni, hogy Kozma tervezte, pedig ezek hitelessége gyakran kérdéses. Néhány jó kezű kortárs, például Gróf József, Kaesz

Gyula, Kóródy György sokszor nagyon hasonló, egyedi ízű bútorokat tervezett. Azokról a darabokról lehet biztosan elmondani, hogy Kozma-bútorok, amelyeknek netán fennmaradt a rajza az egykori megbízónál, valamilyen közgyűjteményben, vagy van róla valamilyen más, hitelt érdemlő adat, a legbiztosabb, ha annak idején Kozma neve alatt publikálták. Kozmával kapcsolatban érdekes adalék jó néhány bútorának átmenetisége. Ismerek egy Budapesti Műhely címkével ellátott szekreteret tőle, amelyen az intarzia a korszakba illeszkedő puttószerű figurákat mutat, a bútor teste szögletes téglatest, ugyanakkor a plasztikus rátett

Repró: MI-archívum

Kozma Lajos: Lakószoba berendezési terve / Lajos Kozma: Interior design for a living room
1930-as évek eleje, pausz, színes ceruza, 32x20 cm

Somlai Tibor:
Magánlakás,
szobabelső, Budapest /
Tibor Somlai:
Room interior.
Private flat, Budapest
2011

Fotó: Somlai Tibor

díszítés lapokból van kivágva. Hasonló átmenetet mutat egy nagy, szintén a Budapesti Műhely-időkből származó, cégjelzéssel is ellátott háromajtós szekrénye.

Amikor az eredetileg Domány Ferenc által 1938-ban tervezett egykori Broadway mozi legutóbbi átalakítását terveztem Belvárosi Színházzá, nagy gondban voltam, hogy milyen székeket tegyek az öltözőkbe és a színésztársalgóba. Végül az 1936-ban épült nyaralónkban lévő farugós Kozma-szék adta az ihletet, amelyhez hasonlót annak idején ő is alkalmazott az egyik általa tervezett utazási irodában. A szék szerkezetét kis módosításokkal lemásoltattam egy szék-

gyártóval a szükséges példányszámban, és narancs és almazöld színűre festtettem. Jól bevált a mindennapi színházi használatban.

Nem adok igazat Kozma kortársának, Granasztói Pál építészeti írónak abban, hogy a Kozma által tervezett otthonokban semmit sem lehetett elmozdítani anélkül, hogy a tárgyak gondosan kiszámított harmóniája ne sérült volna. Véleményem szerint Kozma enteriőrjei sok, Bauhaus-elvek szerint kialakított belsővel szemben élhetőek és dekoratívak.

SOMLAI TIBOR
belsőépítész

Fotós: Somlai Tibor

Somlai Tibor:
Belvárosi Színház,
társalgó, Budapest /
Tibor Somlai: Foyer.
Inner City Theatre,
Budapest
2004